

O Laf Hemingway'in Değil

Garson O'Toole

Çeviri: Burcu Üyken

© KARAKARGA YAYINLARI 124

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

O Laf Hemingway'in Değil
Garson O'Toole

Orijinal Adı: Hemingway Didn't Say That

Genel Yayın Yönetmeni: M. K. Perker

Editör: Başak Tan

Çeviri: Burcu Üyken

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Görsel Yönetmen: Sedat Gösterikli

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

© Amazon Publishing, Garson O'Tolle - 2017
Akçalı Ajans aracılığıyla alınmıştır.

1. Baskı: Nisan 2018

ISBN: 978-605-2241-23-3

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumaloğlu, M. K. Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

 karakarga.com

 info@karakarga.com

 karakargayayinlari

 karakargayayinlari

 karakargayayin

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Gümüşsuyu Cad. Odin İş Merkezi

Kat 2, B Blok, No 403, Topkapı - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 40200

Erkek kardeşim Stephen'in anısına...

Bir gün herkes 15 dakikalığına meşhur olacak. – Andy Warhol

Başarımın yüzde 80'i piyasa yapmaktan geçer. – Woody Allen

İÇİNDEKİLER

Giriş: Dedektif, Veritabanı ve Hata Oluşum Mekanizması

I. Grup Hatası

23

Sentezleme * Vantrilokluk * Atasözüvari Bilgelik

Picasso bunu söylemedi. Balzac bunu yazmadı. Eleanor Roosevelt bunu söylemedi. Martin Luther King bunu tekrarladı. Edmund Burke bunu yazmadı. Thomas Edison bunu söylemedi. Ayn Rand bunu yazmadı. Kafka bunu yazmadı. Darwin bunu yazmadı. Emerson bunu yazmadı. Bill Gates bunu söylemedi. Ne Shakespeare ne de Picasso bunu yazdı. Şef Seattle bunu söylemedi. Richard Bach bunu yazmadı. Musa Ibn Meymun bunu yazmadı. Konfüçyüs bunu söylemedi. Maya Angelou bunu yazmadı (ve hatta bu bir Çin Atasözü de değil).

II. Okuyucu Hatası

125

Yazınsal Yakınlık * Gerçek Dünya Yakınlığı * Benzer İsimler

Gandi bunu söylemedi. Christopher Marlowe bunu yazmadı. Clifford Oders bunu yazmadı. Dorothy Parker bunu söylemedi. Ne Sokrates ne Platon ne Yeats bunu söyledi. Margaret Fuller bunu söylemedi. Kierkegaard bunu söylemedi. Carl Sagan bunu söylemedi. Jim Morrison bunu söylemedi. Rahibe Teresa bunu söylemedi. Ne Emerson ne Thoreau bunu söyledi. Edgar Allan Poe bunu söylemedi. Ne Machiavelli ne Jean-Paul Sartre bunu söyledi. Sokrates bunu söylemedi.

III. Yazar Hatası

187

Uydurma * Tarihi Kurgu

Hemingway bunu söylemedi. Rutherford B. Hayes bunu söylemedi. Napolyon bunu söylemedi. Lincoln bunu yazmadı. Benjamin Disraeli bunu söylemedi. Einstein bunu söylemedi. Al Capone bunu söylemedi. Marilyn Monroe bunu yazmadı. Cicero bunu söylemedi.

IV. Sahibi Yoksa Benimdir

241

Zaptetme * Sahip Çıkma

David Foster Wallace bunu tekrarladı. Örümcek Adam bunu kullandı. John Wooden bunu söylemedi. John Lennon bunu kullandı. Twain bunu kullandı. Muhammed Ali bunu kullandı. Einstein bunu da söylemedi. Belli bir yaştaki her müzisyen bunu kullanır. Nietzsche bunu yazmadı (ve George Carlin de bunu kullandı). John Locke ve Benjamin Franklin, ikisi de bunu kullandı. J. K. Rowling bunu kullandı. Carl Sagan bunu kullandı. Tig Notaro ve Woody Allen bunu kullandı (ve Jon Stewart da kullandı). Nathaniel Hawthorne bunu yazmadı. Banksy bunu kullandı. Einstein bunu da söylemedi. Vonnegut bunu kullandı. Marilyn Monroe bunu söylemedi. Yogi Berra bunu söylemedi. Twain bunu söylemedi. Lincoln bunu söylemedi. Twain bunu da söylemedi.

GİRİŞ

DEDEKTİF, VERİTABANI VE HATA OLUŞUM MEKANİZMASI

Ünlü özdeyişlerin şüpheli kökenlerini araştırmaya nasıl başladım? Şöyle anlatayım: 1990'lı yıllarda elektronik kitaplarla ilgi duymaya başladım. Dünyanın bilgiye daha ucuz ve etkili bir yolla ulaşmasında bu yayınların büyük bir potansiyel taşıdıklarını düşünüyordum. Devasa dijital kütüphaneler ve alabileceğiniz her türlü kitap, internet üzerinden cüzi bir ücret karşılığı paylaşılıyordu. Bu gelişme bende, bahsi geçen teknolojilerin farklı uygulama alanlarıyla ilgili daha çok şey öğrenme isteği uyandırdı. Bu sırada, elektronik yayıncılıkta bir öncü olan Brad Templeton, çığır açan bir CD-ROM olan “Hugo and Nebula Anthology 1993”ü yarattı. Bu antoloji, beş roman ve birçok kısa hikâyeden oluşan dijital bir koleksiyondu ve döneminin ilk güncel e-kitabıydı. Kitapların hepsi, bilim kurgu alanındaki en önemli ödüllerden olan Hugo ve Nebula Ödülleri'ne aday gösterildi. CD-ROM'un fiyatı basılı kitaplara eşdeğer bir fiyat olan 29.95 ABD dolarıydı. Bilim kurgu dünyasının öngörülü severleri, bu inovatif koleksiyon için ideal bir müşteri kitlesiydi ve ben de onlardan biriydim, karşı koyamamıştım.

CD-ROM'u geleceğin bir müjdecisi olduğunu düşünerek satın aldım. Ancak Templeton'un projesi için henüz çok erkendi ve maalesef değeri anlaşılamadı.

2000'li yılların başında bir e-okuma sitesi olan TeleRead'deki makaleleri okumaya ve onları yorumlamaya başladım. Sitenin kurucusu olan David Rothman'ın telkinleriyle makalelere katkıda bulunmaya

koyuldum. Rothman, “geniş çaplı ulusal bir dijital kütüphanenin” hayalini kuruyordu. Computerworld gibi dergilerin serbest kürsü sayfalarında bu idealini on yıldan fazla bir zamandır dile getirmişti. Ben de e-okumanın muazzam potansiyelini benim gibi görebilen birini bulduğum için çok mutluydum.

Kısa zaman içinde Stanford Üniversitesi’den mezun birinin, e-okumayla ilgili çalışmalar yaptığı ortaya çıkacaktı. Bu kişi Google’ın yaratıcılarından Larry Page’di ve dünyadaki tüm kitapları içeren, içinde arama yapılabilir bir dijital kütüphane kurma hayalini paylaşıyordu. Zamanla bu hayalini gerçekleştirme yolunda ilerledi. Google’ın mühendisleri çok sayıda sensör ve kamera kullanarak, tüm o sayfaları ve ciltleri tarayabilecek kapasitede makinalar geliştirdiler ve 2002 yılında ilk çalışmalar başladı.

Lisans eğitimine Michigan Üniversitesi’nde başlayan Page, Amerika ve İngiltere’deki büyük kütüphaneleri dijital hale getirmekle işe başladı. Google Books Veritabanı şu anda 30 milyondan fazla aranabilir kitap içermekte.

Hayal, gerçekliğe çok hızlı bir şekilde dönüştü. Bir dönem sorun yaratan ve oluşumu kapatma noktasına kadar getiren telif hakları çıkmazına rağmen gelecekçi kütüphane artık kurulmuştu. O zaman bile böyle geniş yelpazeli bir kütüphanenin değerinin anlaşılıp anlaşılmayacağı kaygısı vardı. Tüm dilsel tarih, sadece parmaklarımızın ucundaydı. Ne yapmalıydı? Kelimeler, deyimler ve tabirleri aramakla, önümüze bağlantılar ve dipnotlarla dolu bir hazine geliyordu. Ama bundan ne öğrenilebilirdi?

Arama yönteminin kullanımını test etmek için, kulağa hoş gelen “büyülü bir vecizenin” tarihini araştırmaya karar verdim.

“Tuhaf bir zamanda yaşarsın inşallah.”

Bu söz, araştırmama birebir uydu. Robert F. Kennedy bu sözü, 1966 yılında Güney Afrika Cape Town Ünivesitesi Mezuniyet Konuşması’nda kullanmış ve sözü “Çin Laneti” olarak nitelendirmişti. Aslında, bu söz için “çok eski” tabirini de kullananlar vardı. (Yakın zamanda, Hillary Clinton otobiyografi kitabı Living History’de (Yaşayan Tarih) bu söze yer verdi.)

2007 yılında bu özdeyişin kökenini araştırmaya başladığımda, birçok kişinin bu araştırmayı çoktan yapmış olduğunu gördüm. Wikipedia gönüllüleri, bu başlık hakkında ilk alıntının 1950 yılında yapıldığını

belirten bir girdi oluşturmuşlardı ve bu girdiyi kıstasım olarak kullandım. Eğer bu sözün 1950’den önce ortaya çıktığını belirleyebilsem, TeleRead’e, Google Books ile yapılan aramanın etkisi ve potansiyeliyle ilgili bir makale yazabilecektim. Google Books veritabanında yaptığım kısa bir araştırma sonucunda, bu sözün Astounding Science Fiction adlı bir dergide 1930 yılında alıntılandığını gördüm. Sadece yaptığım kısa bir aramayla Wikipedia’yı yenmiş olabilir miydim? Hayır. Bu tecrübe, Google Books gibi geniş yazınsal veritabanlarında arama yapmanın zorluğuyla karşılaşmama vesile olmuştu. Söz konusu araştırmayla ilgili çapraz kontrol yaparken, Duncan H. Munro tarafından yazılan *U-Turn* (U Dönüşü) isimli bir hikâyenin, görünenin aksine 1950 yılında yayımlandığını saptadım. Afallamıştım. Google Books neden yanlış tarihler veriyordu? Telif hakları kanununa göre Google Books görüntülemelerine getirilen ciddi kısıtlamalar, bu gizemin çözülmesini engelliyordu. Derginin o sayısı hâlâ telif haklarına tabi olduğu için, Google Books sadece birkaç satır barındıran görsel kırpıntılarını gösterebiliyordu.

Sonunda, Astounding Science Fiction adlı derginin 1930 yılında yayın hayatına başladığını ve veritabanının hemen hemen her aramayı yanlışlıkla bu tarihe atadığını keşfettim. (Google Books veritabanında bu tip hatalarla 2007 yılına kadar karşılaşılıbiliyordu. Neyse ki zamanla bu durum düzeldi.)

Hatalı tarih veren diğer eşleştirmeleri eleddikten sonra, 1944 yılında yayımlanan ve Denis William Brogan tarafından yazılan *The American Character* (Amerikan Karakteri) adlı kitapta başka bir eşleşmeyle karşılaştım. Şimdi başka bir hata tipiyle karşı karşıyaydım. Google Books’a göre eşleşme 169. sayfada yer alıyordu ama ilginç bir şekilde kitap, metaverinin bilgilerine göre 168 sayfaydı. Ben de yakınımdayki bir kütüphaneye giderek, kitabın 1956 yılındaki yeni baskısını inceledim. Fakat bahsi geçen söz, kitapta yoktu. Daha uzakta bulunan büyük bir kütüphaneye, kitabın 1944 yılındaki orijinal baskısını araştırmaya gittim. Ve işte numarası olmayan 169. sayfada aradığım sözü buldum:

Bu söz, bana söylenene göre, düşmanın “tuhaf bir zamanda” yaşamasını dileyen en korkunç Çin beddualarından biriymiş. Çok tuhaf bir zamanda yaşıyoruz, öyle bir zaman ki işler basit bir formülle kolay hale gelemiyor.

Araştırma sonuçlarımı bir araya getirdiğim ve gururla yayımladığım TeleRead makalemın adı: *Is a Famous 'Ancient Chinese Curse' Really an Invention from 1950? An Investigation Using Google Book Search* (Ünlü 'Eski Çin Laneti' Gerçekten 1950 Yılında Uydurulan Bir Söz Mü? Google Books Arama Motoru'nu Kullanarak Yapılan Bir Araştırma)

Şu dört noktayı öğrenmiştim:

1. Google Books veritabanı, araştırmacılar için çok güçlü ve değerli bir araç.

2. Google Books'un verdiği tarihler (ve metaveriye ait diğer kısımlar) her zaman doğru olmayabilir.

3. Bir kitap tekrar basıldığında revize edilmiş olabilir ve yapılan bir yenileme yayın tarihini kaydırabilir. Farklı basımlarla ilgili önemli detaylar bir araya getirilmelidir.

4. Sadece kırpıntı bir görsel olarak Google Books veritabanında bulunan kitaplar, yeterli kanıtlar içermez; söz konusu bilgiyi doğrulamak ve kesin bir sonuç elde etmek adına mutlaka basılı kopyalar karşılaştırılmalıdır.

1944 yılında yapılan alıntıyı yayımlayarak, bilgi toplama konusundaki ortak serüvenimizi bir adım öteye götürdüğümü düşündüm. Tüm bu deneyim oldukça tatmin ediciydi ve bu görevin başarıyla sonuçlanması benim Quote Investigator'a (Söz Dedektifi) dönüşmemi kısmen açıklıyor. Bir sonraki beklenmedik olay ise benim için bu konuda itici bir güç oldu.

Özlü sözler için en önemli modern referans kaynağı olarak nitelenen Fred R. Shapiro, *The Yale Book of Quotations* (Yale Özdeyişler Kitabı) kitabının baş editörüdür. Sözlerin kökenini araştırma konusunda kitaplar, dergiler, gazeteler, kitapçıklar gibi geniş yazınsal veritabanlarının kullanımında öncülük etmiştir. Kendisi bir şekilde benim makalemden haberdar olmuş, okumuş ve daha sonra yazının sonuna bir yorum bırakmış.

The Yale Book of Quotations kitabında da lanetle ilgili bir madde varmış ve ilk alıntı 1939'da, yani benim "insanlığa sunduğum katkıdan" beş yıl önce yapılmış. Bu durumu, saf bir utançla karşıladım. Wikipedia'da söz konusu sözle ilgili araştırma yapmış onca kişiden en az birinin, zaten ilk bakılacak kaynaklar olan *Bartlett's Familiar Quotations* (Bartlett'in Bilinen Özdeyişleri), *The Oxford Dictionary of Quotations*

(Oxford Özdeyişler Sözlüğü) ve *The Yale Book of Quotations*'u incelemiş olduğunu varsaymıştım. Ama gerçekte hiç kimse bu temel kaynaklara başvurmamıştı.

The Yale Books of Quotations kitabını satın aldım ve bilinçli bir şekilde ilgili girdileri taramaya başladım. Google Books veritabanını kullanarak sözlerin kökenine inme fikri benim için hâlâ değerliydi fakat artık hazırlıklarımı en iyi referans kitaplara da danışarak yapmalıyım.

TeleRead'de yeni bir makale yayımladım: *Google Book Search: A Powerful Tool for Investigating Phrase Origins* (Google Books Arama: Sözlerin Kökenini Araştırmak İçin Değerli Bir Araç). Bu sefer “Yumurtaları kırmadan omlet yapamazsın” gibi atasözleri ve “Ameliyat başarılıydı ancak hasta öldü” gibi şakaların kökenleriyle ilgili yeni bilgiler ekledim. Bu bilgiler, referans kitaplarda bulduklarımın daha eski bir zamana tarihlendiriliyordu. Kendimi geliştirmeye çalışan bir çaylaştım henüz.

Google Books'ta yaptığım arama neticesinde, “omlet” sözcüğüyle ilgili önüme yığınla sonuç tıktı. Çıkan sonuçlar, 1856 yılında George Cavendish Taylor tarafından yazılan *Journal of Adventures with the British Army, Volume II* (İngiliz Ordusu'nun Macera Günlüğü, Cilt II) adlı esere aitti. Bir asker olan Taylor, farklı savaş stratejilerini anlatıyor ve kanlı bir plana dair şu sözleri söylüyor:

“Zaiyatımız elbette büyük olurdu ancak başarı tam anlamıyla böyle gelirdi ve Pelissier'ye göre yumurtaları kırmadan omlet yapılamaz.”

The Encyclopaedia Britannica'ya göre Pelissier, “Cezayir'in fethinde gizli görev yapmış ve Kırım Savaşı'nda sağ kalan tek Fransız Başkumandan.”

Başarılı bir ameliyata dair iğnelemeyle ilgili olarak ise 1887'de basılan *Manual of Operative Surgery* (Ameliyat El Kitabı) isimli kitapta, sözün çok yakın bir versiyonunu buldum:

“Eğer hastanın hayatını tehlikeye atacak kadar ciddi bir yaralanma görülürse, acil ameliyat fikri ertelenmelidir. Bu erteleme fikri, sıkça tekrarlanan ‘Başarılı bir ameliyattı ama hasta öldü’ cümlesinin acısını azaltır.”